

אביבה זרקה

הפוך על הפוך - אראקאטאקה או מקונדו

מעל לכביש הראשי בעיירה אראקאטאקה תלוי כיום השלט "ברוכים הבאים לעולם הקסום של מקונדו". אראקאטאקה (Aracataca), שוכנת בקולומביה וידועה כעיירת הולדתו של הסופר חתן פרס נובל גבריאל גארסיה מרקס. סיפור השלט החל בחודש יוני של שנת 2006, אז ערכו תושבי העיירה משאל מקומי: האם לשנות את שמה למקונדו - העיר הדמיונית המתוארת בספרו של גארסיה מרקס מאה שנים של **בדידות**, שרבים הסוברים שהיא מבוססת על העיירה שבה נולד הסופר בן השמונים וארבע.

לפי דיווחי חדשות הבי-בי-סי ב־26 ביוני 2006, ראש עיריית אראקאטאקה פדרו סנשו (Pedro Sanchez), קיווה כי שינוי השם ימשוך תיירים רבים מכפי מספרם כיום, כ־3000 מדי שנה, הבאים ברובם כדי לפקוד את הבית שבו חי הסופר המהולל עד גיל עשר. רפאל ג'ים אנאס (Rafael Jimenez), מנהל מוזיאון גארסיה מרקס במקום, תמך אף הוא ביוזמה, ואולם, אף שכתשעים אחוז ממשתתפי המשאל תמכו ביוזמה, היא נדחתה, מכיוון שרק מחצית מתוך כלל 7400 בעלי זכות ההצבעה במשאל לקחו בו חלק. כך או כך, הדבר לא הפריע לתושבי העיירה מוכת העוני לתלות כיום מעל לכביש הראשי בעיירה את השלט המדובר.

גארסיה מרקס עצמו נמנע מלהתייחס ליוזמה המקומית של בני עיירת הולדתו וארצו, שאליה שב ב־1981 לאחר נדודים במקסיקו, פריס, ספרד וניו יורק. עמדה זו היא הד לקריצת העין המלווה את הריאליזם המאגי של מאה שנים של **בדידות**, שתמציתה, אני ואתם, הקוראים, יודעים שאין לקחת ברצינות את הדמויות המאגיות המוגבלות בתמימותן המתוארות ברומן, כפי שעומדת על כך חיה תדמור במאמרה, "מאה שנים של בדידות: אשגב אל ציוויליזציה רחוקה ואל פואטיקה מיוחדת", וכך יש לנהוג גם לגבי היוזמה הפנטסטית והמשעשעת באמת של בני עיירתי, שביקשו לקרואה על שמה של עיירה בדיונית; עם זאת, בחר מרקס לתת לאתרו הרשמי את השם "מקונדו". על דעת הסופר, מן הסתם, הסביר מפתח האתר את המשמעות המוקנית לשם: "זהו עולם בעל יופי רב ואכזריות רבה בה במידה, עולם שבו האהבה מביאה עמה הן גאולה והן שיעבוד, עולם שבו מיטשטשים הגבולות שבין המציאות האובייקטיבית לבין החלומות. זהו עולם הדומה דמיון רב לעולמנו".

השוואה בין העיירה המציאותית לבין מקונדו המבדית, מוליכה למסקנה שהראשונה היתה ערש העולם הזה על הגבול בין הדמיון למציאות, ששרטט מרקס ביצירתו, וכך למעשה, היא מתאפיינת גם כיום. מדובר בעיר נמל קטנה ומוכת עוני שנוסדה ב־1885, על החוף הצפוני הקאריבי של קולומביה, 80 ק"מ דרומית מסנסה מרתה, (Santa Marta) בירת מחוז מגדלנה, לצד נהר הנושא בשם זה, נהר 'אראקאטאקה'. 'מקונדו' היה השם שניתן למטע בננות בקרבת העיירה, ומשמעותו 'בננה' בשפת הבנטו. הבננות הן ענף ייצוא עיקרי לצד הקפה בקולומביה, והיו הרקע ל'טבה הבננות' שהתחולל בשנת הולדתו של מרקס - 1928, שבו נרצחו מאות עובדי מטעי בננות שמחו כנגד תנאי העושר בהם העסיקה אותם חברה אמריקאית, ששלטה בייצוא הבננות בקולומביה. זאת, כפי שמתואר באתר הרשמי של הסופר, וכן ביצירה

מאה שנים של **בדידות**. ברומן מתואר כיצד הגיע הגרינגו, הור, מייסטר הרברט, לאראקאטאקה, כילה אשכול בננות ונפעם ביקש מהן עוד, אחריו הגיעו זרים נוספים שפיתחו תעשייה שלמה סביב מטעי הבננות, והקימו עיר נפרדת באראקאטאקה, שהשתרעה מעבר למסילת הברזל בצד המטעים ההולכים וגדלים.

נקודת השקה נוספת בין שתי העיירות נטועה בעובדה שבדומה לאראקאטאקה, שוכנת גם מקונדו הבדיונית - על גדת נהר. כידוע, מגולל הרומן את תולדות העיירה מקונדו מהקמתה ועד היעלמה הסופי על ידי אבי משפחת בואנדיה - חוסה ארקדיו, ובתוך כך, את תולדות המשפחה כולה. העיירה נוסדה בעקבות מסע שאליו יצאו חוסה ארקדיו ואנשים נוספים כדי לחפש מקום להתיישב בו. המסע שנמשך שנתיים

המדינה היפה והפרפרים

ימים, הסתיים על גדת נהר סלעי, שמימיו היו כאשד מים על זכוכית קפואה, כמתואר בספר.

בליל המאורע חולם חוסה ארקדיו שבמקום זה עומדת עיר הומייה וקירות בתיה עשויים מראות, ושמה מקונדו, שם שצילילו לא טבעי, ואשר לא שמעו מעולם. והנה, כפי שמאראקאטאקה יצאה יוזמה לשנות את שמה לשם מקונדו, ולהציג תמונת ראי של יצירה מבדית ושל מציאות דמיונית בכלל, כך מהווה מקונדו, מציאות שהיא חלום או של גורל הכולא את בני משפחת בואנדיה בתוכו, וגוזר עליהם עולם הזוי של בדידות ונתק מהחיים הנורמטיביים, כפי שמבטאים באופן קיצוני יחסי העריות שהם מקיימים לאורך דורות.

דמותו הבדיונית של גבריאל, ידידו הקרוב של אורליאנו בבילונגיה, השריד האחרון למשפחת בואנדיה (ומי שהוליד בגורת הגורל תינוק בעל זנב חזיר) מציינת נקודת דמיון נוספת בין קורות מקונדו לאלה של אראקאטאקה, בהיותה שרטוט אוטוביוגרפי של גארסיה מרקס עצמו, שעוב את עיירת הולדתו מבלי שוב; גבריאל בוחר לעזוב את מקונדו ולהותיר מאחור את עולמה הקסום והחרב, כדי שחף מפגעי הנוסטלגיה, כדברי תדמור, יוכל להשקיף עליה במבט לאחור ולכתוב על אודותיה, כפי שעשה גם גארסיה מרקס עצמו.

כיום, נקשרת אסוציאטיבית המילה 'מקונדו' עם דבר מה מאגי ולא ריאליסטי על גבול המופרך. כתוצאה מכך, לא מעט לטינו-אמריקאים נוטים לתאר את ארצותיהם כ'מקונדוס', ואף מסעדת נושא בניו יורק נושאת את השם Macondo.

על פי אתרי התיירות של קולומביה, המטייל באראקאטאקה יכול לבקר במוזיאון של גבריאל גארסיה מרקס ובכנסייה שבה נטבל, וגם להזין

לכתוב סיפור

המשוגעת, קוראים לה כולם, כי כל יומיים היא משנה צורה. פעם צובעת לבלונד ופעם לאדום. היום הבאתי לה צבע כחול. אני מבקש מהצוות לתת לי עוד טריפ, אבל הם מסרבים. כבר מכירים אותי. "לך הביתה, תנחת", הם אומרים, "רותי תחכה לך גם מחר."

בבית, דונה מבקשת שני מיליון לקנות נְסֶפָה, ואני נותן בלי בעיה. רק אתמול הרווחתי במניות תשעה מיליון. בכלל אני

איור: מיכאל בסר

אלוף במניות. אין אלוף כמוני. אני מלך האלופים. הילד הקטן רוצה חיבוק וגם הכלב בא, אני נותן חיבוק לשניהם. מחר יש פרויקט גדול בעבודה. שיקום אתר האינטרנט. אבל למה לחשוב על עבודה. הילדים יותר חשובים.

רק לא להיכנס ללחץ. ורותי - עוד לחץ. רותי, רותי, אני צועק, די תתארגני על עצמך, כמה זמן תהיי בבית המשוגעים, נכנסת ויוצאת, נכנסת ויוצאת. זהו, כתבתי סיפור. לא יודע אם טוב. לא יודע אם רע. אבל סיפור. ולא הגעתי אפילו לעמוד אחד. ❖
איזה באסה.

אני חייב לכתוב סיפור. אני מרגיש את זה. אני חייב לכתוב סיפור. אבל על מה? זה מה שאני שואל את עצמי. האם על חיי, ועל צרותי, או אולי על משהו דמיוני, אולי על איזה אי בודד שם גרים לווייתן ודולפין. לא, זה לא בשבילי. עלי להתמקד בעיקר. במה שקורה. ולפתח את זה, ולפתח את זה, לפחות לחמישה עמודים. נראה אם אני אצליח.

אז דפקו אותי. כל חיי דפקו אותי. מי דפק אותי? המשפחה שלי. אמא, אבא, אחי. אפילו כשינקתי, אמא אומרת, הייתי מאבד את ההכרה. הייתי ילד דפוק. דפוק בכל המובנים. כזה שתמיד מקבל מכות בבית הספר. החלשלוש של הכיתה.

ועכשיו, נדפקתי שנית, אני חייב להגיד. נדפקתי שוב. הלכתי והתחנתתי עם אשה חולת נפש. רותי קוראים לה. איזה אסון. כל שבועיים היא מתאשפזת בבית חולים לחולי נפש. וכשאני הולך לשם, אני מרגיש שוב כמו הילד החלש בכיתה. היום אמר לי חולה נפש במחלקה, שהגבות שלי עבות. לא אכפת לי לכתוב את זה. הוא ממילא לא יקרא מה שכתבתי. הוא אפילו לא יודע לקרוא.

כל מה שאמרתי הוא שקר. בעצם אני עשיר, עם וילה ושלוש מכוניות. בגיל שמונה עשרה גמרתי תואר ראשון בהצטיינות יתרה באחת האוניברסיטאות בארץ, לא חשוב איזו, ועכשיו אני נוסע בוולו הביתה לאשה, לילדים, לכלב מקסי. אוי, איזה כלב זה. כמה אני אוהב אותו. את הג'וב סידר לי אבא. איזה אבא טוב יש לי. הוא תמיד קידם אותי בחיים.

אני חוזר מהעבודה והילד צועק: "אבא תקנה לי בלון", אבל אני עייף, אין לי כוח, אז אני אומר לדונה, זאת אשתי, היפהפייה משוודיה, שהתגיירה והתחתנה איתי, שתקנה לו בלון, והולך לנוח קצת, חצי שעה.

פתאום אני מוצא את עצמי בבית המשוגעים עם רותי. רותי

המילים. כדי להתמודד עם שכחה זו, החלו גיבורי הרומן, בני משפחת בואנדיה, לרשום על גבי פתקים זעירים את שמות החפצים סביבם, והבינו שמכאן ואילך הם יכירו את המציאות רק על פי הרישום שלה. במילים אחרות: מעתה יכתוב הרישום את חייהם, ולא להפך. מה שהולך לימים את אראקאטאקה לחקות בהפוך על הפוך את הייצוג המבדי שיצר עבורה בשעתו גארסיה מרקס. זאת, בעולם שבו המציאות והדמיון לא מפסיקים לחקות זה את זה. ❖

את עיניו בפסל של רמדיוס היפה ובפרפרים צהובים המגיחים מתוך ספר פתוח שבחיקה. כמובן, הוא יכול להבחין בשלט מאיר העיניים המברך את הבאים עם כניסתם לאראקאטאקה, שהיא אולי מקונדו. אין ספק שיוזמת אנשי אראקאטאקה היא ככלות הכל ניסיון להרוויח על הדרך כמה פסו מתהילתו של הסופר המפורסם. ועם זאת, קשה שלא לראות בה מקרה מעניין שבו המציאות מחקה את המבדה; מה שמזכיר את מחלת השינה שתקפה את מקונדו במאה שנים של בדידות: המחלה בבלבלה בין הזמנים, הפכה את החלום למציאות וגרמה לשכחת